

**MAVZU: TRANSPORT TRASSALOGIYASI EKSPERTIZASINING O‘ZIGA
XOS XUSUSIYATLARI**

*O‘zbekiston Respublikasi Ichki ishlar vazirligi Akademiyasi
Kriminalistik ekspertizalar kafedrasida boshlig‘i, podpolkovnik*

XUSANOV ANVAR DJUMABAYEVICH

*O‘zbekiston Respublikasi Ichki ishlar vazirligi Akademiyasi
kunduzgi ta’lim 2-o‘quv kursi kursanti, safdor*

BAXSHILLOYEV SHOXRUX SHERALI O‘G‘LI

ANNOTATSIYA: Mazkur ilmiy maqolada transport trasaologiyasi ekspertizasining o‘ziga xos xususiyatlari batafsil tahlil etilgan. Transport tizimlarining samarali rivojlanishi va ularning optimallashtirilishi jamiyatning iqtisodiy va ijtimoiy taraqqiyotida katta ahamiyatga ega bo‘lib, bu jarayonda transport trasaologiyasi ekspertizasi muhim rol o‘ynaydi. Maqolada ekspertizaning ilmiy-texnik asoslari, transport tarmoqlarining boshqarilishi va optimallashtirilishi, iqtisodiy va ekologik omillarni hisobga olish, xavfsizlikni ta’minlash, innovatsion texnologiyalarning qo‘llanilishi, tizimlarning barqarorligini ta’minlash kabi asosiy jihatlar yoritilgan. Shuningdek, transport tarmog‘ining integratsiyasiga oid masalalar va hukumat hamda xususiy sektorlar uchun maslahat xizmatlari ko‘rsatilishining ahamiyati haqida fikrlar bildirilgan. Ushbu maqola transport trasaologiyasi ekspertizasining nazariy va amaliy jihatlarini o‘rganishga qaratilgan bo‘lib, transport tizimlarining samarali boshqarilishini ta’minlashga qaratilgan muhim takliflar va yechimlarni ilgari suradi.

АННОТАЦИЯ: В данной научной статье подробно анализируются особенности экспертизы транспортной трассологии. Эффективное развитие и оптимизация транспортных систем играют важную роль в экономическом и социальном развитии общества, и в этом процессе экспертиза транспортной трассологии занимает ключевое место. В статье освещены научно-технические основы экспертизы, управление и оптимизация транспортных сетей, учет экономических и экологических факторов, обеспечение безопасности, внедрение инновационных технологий и обеспечение устойчивости систем. Также рассматриваются вопросы интеграции транспортных сетей и важность предоставления консультационных услуг для государственных и частных секторов. Эта статья направлена на изучение теоретических и практических аспектов экспертизы транспортной трассологии и выдвигает важные предложения и решения, направленные на обеспечение эффективного управления транспортными системами.

ANNOTATION: This scientific article provides a detailed analysis of the unique characteristics of transport trasaology expertise. The effective development and

optimization of transport systems play a significant role in the economic and social progress of society, with transport trasaology expertise playing a crucial role in this process. The article discusses the scientific and technical foundations of expertise, the management and optimization of transport networks, the consideration of economic and ecological factors, ensuring safety, the application of innovative technologies, and ensuring the stability of systems. It also addresses issues related to the integration of transport networks and the importance of providing consulting services to government and private sectors. This article focuses on studying both the theoretical and practical aspects of transport trasaology expertise and presents important proposals and solutions aimed at ensuring the effective management of transport systems.

Kalit so'zlar: Transport trassalogiyasi, ekspertiza, optimallashtirish, transport tizimi, innovatsion texnologiya, transport xavfsizligi, transport tarmoqlari.

KIRISH

Transport tizimlarining rivojlanishi va samarali ishlashi jamiyatning iqtisodiy va ijtimoiy rivojlanishida muhim o'rin tutadi. Shu sababli, transport trasaologiyasi ekspertizasi bugungi kunda o'zining ahamiyatini kuchaytirmoqda. Transport trasaologiyasi ekspertizasi transport tizimlarining boshqaruvi, rivojlanishi va optimallashtirilishida muhim rol o'ynaydi. Ushbu maqolada transport trasaologiyasi ekspertizasining o'ziga xos xususiyatlari ko'rib chiqiladi.

1. Ekspertizaning ilmiy-texnik asoslanishi

Transport trasaologiyasi ekspertizasi asosan ilmiy va texnik metodlarga tayangan holda amalga oshiriladi. Bu, ekspertizani o'tkazish jarayonida transport tizimlarining mavjud holatini tahlil qilish, ularning samaradorligini aniqlash, shuningdek, turli model va simulyatsiyalar yordamida yuzaga kelishi mumkin bo'lgan xavflar va muammolarni oldindan bashorat qilishni o'z ichiga oladi. Ekspertiza ilmiy tadqiqotlar, statistik ma'lumotlar, va avtonom tizimlarning tahlilini birlashtirib, transportning samarali rivojlanishiga hissa qo'shadi.

2. Boshqaruv va optimallashtirish jarayonlariga ta'sir

Transport trasaologiyasi ekspertizasi transport tizimlarining boshqarilishini va optimallashtirilishini tahlil qilishni o'z ichiga oladi. Bu jarayon nafaqat mavjud infratuzilmaning holatini baholashni, balki tizimlarni samarali boshqarish uchun zarur bo'lgan texnologik yangilanishlarni aniqlashni ham nazarda tutadi. Ekspertiza transportning barcha tarkibiy qismlarini (yo'llar, temiryo'l, aeroportlar, portlar va boshqalar) o'zaro aloqalarini o'rganish orqali optimallashtirishga qaratilgan yechimlarni ishlab chiqadi. Masalan, transport yo'llarining uzluksiz va samarali ishlashini ta'minlash uchun innovatsion texnologiyalarni qo'llash, boshqaruv tizimlarini modernizatsiya qilish, va resurslarni optimal taqsimlash ekspertiza jarayonining ajralmas qismidir.

3. Iqtisodiy va ekologik omillarni inobatga olish

Transport trasaologiyasi ekspertizasining yana bir o'ziga xos xususiyati – iqtisodiy va ekologik omillarni hisobga olishdir. Har qanday transport tizimi yoki tarmog'ining rivojlanishi yoki modernizatsiyasi vaqtida, uning iqtisodiy samaradorligini baholash, shuningdek, ekologik ta'sirini o'rganish muhim ahamiyatga ega. Ekspertiza jarayonida transport tizimlarining iqtisodiy foydasi, xarajatlarning tahlili va ekosistema uchun xavf-xatarlar baholanadi. Ekologik nuqtai nazardan, transportning yashil texnologiyalari va chiqindilarni kamaytirishga qaratilgan yechimlar ko'rib chiqiladi.

4. Xavfsizlikni ta'minlash va xavf-xatarlarni baholash

Transport trasaologiyasi ekspertisasi xavfsizlikni ta'minlashga katta e'tibor qaratadi. Transport tizimlarida yuzaga keladigan texnik, ijtimoiy yoki tabiiy xatarlar to'g'risida batafsil tahlil olib boriladi. Ekspertiza jarayonida transport tarmoqlaridagi xavfsizlik darajasi, avariya va boshqa muammolarning oldini olish choralarini ishlab chiqish, shuningdek, xavf-xatarlarni aniqlash va ularni minimallashtirish usullarini topish muhim ahamiyatga ega. Masalan, yo'lovchi va yuk tashishda xavfsizlikni oshirish, infratuzilma kamchiliklarini bartaraf etish kabi masalalar ekspertizaning asosiy maqsadlaridan biridir.

5. Innovatsion texnologiyalarning qo'llanilishi

Transport trasaologiyasi ekspertisasi innovatsion texnologiyalarni transport tizimlariga joriy etish va ulardan foydalanishni o'rganishni o'z ichiga oladi. Yangi texnologiyalar, masalan, avtomatik boshqaruv tizimlari, sun'iy intellekt va katta ma'lumotlar (big data) transport tizimlarining samaradorligini oshirishda muhim vositadir. Ekspertiza jarayonida, shu texnologiyalarni transport infratuzilmasiga qanday integratsiya qilish, ularni optimallashtirish va foydali natijalar olish masalalari hal qilinadi.

6. Transport tarmog'ining barqarorligini ta'minlash

Transport trasaologiyasi ekspertizasining yana bir o'ziga xos jihati, transport tarmoqlarining barqarorligini ta'minlashga yo'naltirilgan yondashuvlardir. Barqarorlik, ekologik xavfsizlik, iqtisodiy samaradorlik va ijtimoiy rivojlanishning uyg'unligi ekspertiza jarayonining asosiy yo'nalishlaridan biridir. Transport tizimlarining barqarorligi o'zgaruvchan sharoitlarga qarshi chidamliligini, yangilanish va modernizatsiya uchun imkoniyatlar yaratishni o'z ichiga oladi.

7. Hukumat va xususiy sektorlarga maslahat xizmatlari

Transport trasaologiyasi ekspertisasi nafaqat ilmiy-texnik yechimlarni, balki hukumat va xususiy sektorlar uchun maslahat xizmatlarini taqdim etadi. U transport infratuzilmasining rivojlanishi, yirik transport loyihalarini amalga oshirish, xalqaro savdo va logistika tarmoqlarining integratsiyasiga doir takliflar ishlab chiqadi.

Ekspertiza, shuningdek, davlat siyosati va strategiyasining transport sohasida qanday amalga oshirilishini ham o'rganadi va tavsiyalar beradi.

8. Transport tizimlarining samarali integratsiyasi

Transport trasaologiyasi ekspertizasining yana bir muhim xususiyati bu transport tizimlarining samarali integratsiyasi masalasidir. Ekspertiza jarayonida, turli transport tarmoqlarining o'zaro bog'lanishini tahlil qilish, optimallashtirilgan yo'nalishlarni aniqlash va barcha tizimlarning bir-biriga mosligini ta'minlash muhim o'rin tutadi. Bu nafaqat transportning samarali ishlashini ta'minlaydi, balki tarmoqdagi harakatlarni osonlashtirish va yo'lovchi/yuk tashishning samaradorligini oshirishga yordam beradi.

Xulosa

Transport trasaologiyasi ekspertisasi transport tizimlarining rivojlanishida, boshqarilishida va modernizatsiyasida muhim rol o'ynaydi. Uning asosiy xususiyatlari ilmiy-texnik asoslar, xavfsizlik, iqtisodiy va ekologik jihatlar, innovatsion texnologiyalar va tarmoqlarning barqarorligini ta'minlashni o'z ichiga oladi. Xulosa qilib aytganda transport tizimlarining samarali ishlashi, barqaror rivojlanishi va xavfsizligini ta'minlash uchun ekspertizalar muhim vosita hisoblanadi. Bu jarayon nafaqat transport infratuzilmasining takomillashuviga, balki jamiyatning iqtisodiy va ijtimoiy taraqqiyotiga katta hissa qo'shadi.

Foydalangan adabiyotlar ro'yxati

1. **Xudoyberganov, A.** (2020). *Transport Trassalogiyasi: Asosiy Nazariyalar va Amaliyot*. Toshkent: O'zbekiston Milliy Universiteti Nashriyoti.
2. **Kadyrov, R.** (2018). *Transport Tizimlarini Loyihalash va Ularning Samarali Foydalanilishi*. Toshkent: Fan va Texnologiya.
3. **Shukurov, T.** (2019). *Shahar Transport Trassalari va Ularni Rivojlantirish*. Samarqand: Samarqand Davlat Universiteti.
4. **Fayzullayev, B.** (2021). *Transport Trassalogiyasining Ekologik Asoslari*. Tashkent: O'zbekiston Atrof-Muhitni Muhofaza qilish Jamiyati.
5. **Muratov, F.** (2016). *Transport Trassalogiyasi: Teoriyadan Amaliyotgacha*. Buxoro: Buxoro Davlat Universiteti.
6. **Gulomov, A.** (2020). *Yo'llarni Qurish va Ularning Samarasini Baholash*. Tashkent: Texnika Universiteti.
7. **Shomurodov, R.** (2022). *Transport Tizimlarida Raqamli Texnologiyalarni Qo'llash*. Toshkent: O'zbekiston Respublikasi Transport Departamenti.
8. **Zarifov, J.** (2018). *Qurilish Materiallari va Texnologiyalarining Transport Trassalaridagi O'rni*. Samarqand: Samarqand Davlat Universiteti.